

РЕЦЕНЗІЯ

проректора з науково-педагогічно-роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України, кандидата наук з фізичного виховання і спорту, професора Семененка В'ячеслава Петровича на дисертаційну роботу **Гулюк Надії Олегівни «Організаційно-методичні засади адаптивного фізичного виховання дітей 5–6 років із затримкою мовленнєвого розвитку»**, представлену на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність теми дослідження. Інклюзивна освіта постає фундаментальним складником стратегії сталого розвитку України та ключовим інструментом реалізації глобальної цілі ООН щодо забезпечення якості освіти.

Вона реалізується в закладах дошкільної освіти, зокрема через впровадження адаптивного фізичного виховання дітей 5–6 років із затримкою мовленнєвого розвитку, із особливим акцентом на забезпеченні рівного доступу до освіти, подоланні соціальних бар'єрів та створенні безпечного освітнього середовища. Сучасна освітня парадигма ґрунтується на демократичних засадах і використанні інноваційних технологій, що дозволяють адаптувати освітній процес до індивідуальних освітніх траєкторій дошкільників, сприяючи їхній успішній соціальній інтеграції без дискримінації.

Особливого значення набуває впровадження інклюзії у сфері фізичного виховання та формування компетентностей здорового способу життя. Розвиток інфраструктури адаптивного фізичного виховання, а також професійна діяльність педагогів мають бути спрямовані на створення комфортних умов для когнітивного й емоційного розвитку кожної дитини. Застосування діяльнісного підходу та адаптація програм для дітей 5–6 років із

затримкою мовленнєвого розвитку в закладах дошкільної освіти є ключовими чинниками забезпечення соціальної справедливості та їх якісної підготовки до життя в умовах сучасних глобальних викликів.

Зазначене обумовлює актуальність проведеного дисертанткою дослідження, спрямованого на підвищення рівня фізичного розвитку дітей 5–6 років із затримкою мовленнєвого розвитку засобами адаптивного фізичного виховання та організаційно-методичне забезпечення цього процесу.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021-2025 рр., згідно з темою кафедри теорії і методики фізичного виховання 3.3 «Удосконалення системи педагогічного контролю фізичної підготовленості дітей, підлітків і молоді в закладах освіти» (номер державної реєстрації 0121U108938). Роль автора як співвиконавця теми полягала у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці комплексної програми адаптивного фізичного виховання дітей 5–6 років із затримкою мовленнєвого розвитку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Достовірність сформульованих у дисертації положень зумовлена поставленою метою, об'єктом та предметом дослідження, належною організацією дослідження, що містить основні площини наукового завдання.

У науковому пошуку автором чітко визначено мету та завдання відносно об'єкту та предмету дослідження. Досягнення мети дослідження – теоретичне обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка комплексної програми адаптивного фізичного виховання дітей 5–6 років із затримкою мовленнєвого розвитку для сприяння їх соціальної адаптації і фізичного розвитку в умовах дошкільного закладу.

Передбачено поступове вирішення 4 завдань:

1. Проаналізувати науково-методичну літературу з питань адаптивного фізичного виховання дітей із затримкою мовленнєвого розвитку і визначити проблемне поле дослідження.

2. Дослідити особливості фізичного та когнітивного розвитку, психомоторних якостей та життєвих проявів характеру в умовах соціуму дітей 5–6 років із затримкою мовлення.

3. Розробити комплексну програму адаптивного фізичного виховання для дітей 5–6 років із затримкою мовленнєвого розвитку.

4. Експериментально перевірити ефективність розробленої комплексної програми, соціальної і фізичної адаптації дітей з порушенням мовлення в закладу дошкільної освіти.

Висновки та пропозиції дисертантки є результатом неупередженого та всебічного осмислення явищ та процесів, що охоплюються предметом дослідження, яке спирається на широкий і продуктивний джерелознавчий аналіз та використання правильного поєднання методів наукового пізнання.

Наукова новизна одержаних результатів:

– вперше обґрунтовано та реалізовано комплексну програму адаптивного фізичного виховання дітей 5–6 років із затримкою мовлення, що інтегрує розвиток фізичних якостей, мовленнєвих компетентностей, когнітивних та аналітико-синтетичних здібностей. Програма забезпечує комплексну корекцію психофізичного розвитку дітей 5–6 років із затримкою мовленнєвого розвитку та створює умови для їхньої фізичної, психоемоційної та соціальної адаптації;

– вперше проведено системне дослідження фізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку із ЗМР, яке охопило антропометричні показники, індекси тілобудови (ІМТ, Пін'є, Ерісмана, Рорера) та Z-оцінки за стандартами ВООЗ. Встановлено загальну тенденцію до дисгармонійності розвитку, що обґрунтовує необхідність індивідуалізованого підходу в програмі адаптивного фізичного виховання;

– вперше розроблено комплексну діагностику мовленнєвої, рухової та когнітивної сфер, що дозволило виявити взаємозв'язок між розвитком мовлення та аналітико-синтетичних операцій ($p < 0,05$), підтверджуючи необхідність інтегрованого підходу до корекційної роботи з дошкільниками із затримкою мовленнєвого розвитку;

– вперше побудовано регресійні моделі для прогнозування мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку, які виявили статистично значущий вплив фізичних та когнітивних показників. Це дозволяє прогнозувати ефективність корекційної роботи та оптимізувати індивідуальний підхід до дітей 5–6 років із ЗМР;

– підтверджено дані науковців щодо показників фізичного розвитку, про низький рівень показників фізичного стану більшості дітей 5–6 років із затримкою мовленнєвого розвитку;

– підтверджено положення про те, що підвищення рухової активності сприяє підвищенню здоров'я дітей старшого дошкільного віку; про роль позитивної мотивації у формуванні звички регулярно займатися фізичними вправами;

– доповнено інформацію щодо необхідності та доцільності підвищення спеціальних знань педагогічного працівника для роботи з дітьми старшого дошкільного віку із затримкою мовленнєвого розвитку, організації консультативно-просвітницької роботи серед батьків, підвищення їхньої компетентності у питаннях здоров'язбереження;

– уточнено дані про показники морфо-функціонального стану, фізичної працездатності та підготовленості, нервово-психічної стійкості, вольових якостей, рівень фізичного здоров'я дітей 5–6 років із затримкою мовленнєвого розвитку;

– науково доповнено існуючі підходи до адаптивного фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку шляхом включення міждисциплінарної взаємодії фахівців (вихователів, інструкторів з фізичної культури, музичних керівників, практичного психолога, вчителя-дефектолога,

вчителя-логопеда,), ігрових, сенсомоторних та мовленнєвих вправ, а також поступового ускладнення завдань, що забезпечує одночасний розвиток фізичних, психомоторних та мовленнєвих компетентностей цих дітей.

Особистий внесок здобувача в опублікованих зі співавторами наукових працях полягає у виборі актуальної наукової проблематики, визначенні напряму дослідження й аналізі наукових даних з теми наукової роботи, визначенні мети, в організації і виконанні експериментальної частини роботи, систематизації та інтерпретації статистичного матеріалу, формулюванні висновків. Внесок співавторів – в організації напрямів дослідження, обговоренні результатів.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає у розробці та впровадженні організаційно-педагогічних умов реалізації авторської програми адаптивного фізичного виховання, що підтвердило ефективність застосування інтегрального підходу у використанні засобів фізичного виховання для дітей старшого дошкільного віку із затримкою мовленнєвого розвитку. Доведено сприяння формуванню мовленнєвої компетентності дітей з урахуванням індивідуальних особливостей.

Сформульовані в дисертації висновки і пропозиції були впроваджені до навчально-методичних матеріалів навчальних дисциплін «Фізичне виховання в системі освіти та виробничій сфері в різні вікові періоди», «Методика занять фізичним вихованням з учнями з ослабленим здоров'ям» освітнього процесу здобувачів вищої освіти Національного університету фізичного виховання і спорту України, а також у практичну діяльність закладів дошкільної освіти.

Оцінка змісту дисертації та її основних положень. Дисертаційна робота викладена на 269 сторінках тексту комп'ютерного набору державною мовою. Дисертаційна робота складається з анотацій двома мовами, змісту, переліку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (239 найменувань, з них 77 іноземною мовою) та додатків. Дисертаційну роботу ілюстровано 33 таблицями та 49 рисунками.

У вступі обґрунтовано актуальність досліджуваної теми, показано зв'язок роботи з науковими планами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, їх упровадження в практику, зазначено особистий внесок здобувача в спільно опублікованих працях, наведено інформацію про апробацію роботи та вказано кількість публікацій автора за темою дисертації.

У першому розділі дисертаційної роботи **«Теоретичні засади адаптивного фізичного виховання дітей 5–6 років з порушенням мовленнєвого розвитку в закладах дошкільної освіти»** обґрунтовано підходи до організації процесу фізичного виховання в закладах дошкільної освіти з визначенням мети завдань та спрямованості занять з дітьми 5-6 років. Був здійснений ретельний аналіз даних щодо особливостей психомоторного та когнітивного розвитку дітей дошкільного віку з порушенням мовлення.

Проаналізовані данні спеціальної літератури про існуючі сучасні підходи до організації процесу фізичного виховання дітей з порушенням мовленнєвого розвитку в умовах закладу дошкільної освіти в практичній діяльності. Це дозволило визначити, що сучасна система дошкільної освіти зобов'язана враховувати особливості психофізичного розвитку цієї категорії дітей, зокрема у контексті поєднання фізичного та мовленнєвого розвитку.

Значний за обсягом список використаної літератури вказує на глибоке й всебічне вивчення досліджуваної проблематики, фаховість у доборі літератури.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** представлено опис методів, етапів та організації дослідження. Для вирішення завдань дисертаційного пошуку автором використаний комплекс сучасних об'єктивних методів дослідження: теоретичний аналіз; метод викопіювання із медичних карт; антропометричні методи дослідження; соціологічні методи дослідження; психодіагностичні методи дослідження; метод експертної

оцінки; педагогічні методи дослідження; моделювання й прогнозування; методи математичної статистики.

Третій розділ **«Характеристика стану фізичної, мовленнєвої та рухової сфери дітей старшого дошкільного віку із порушенням мовлення»** дозволяє повною мірою охарактеризувати особливості фізичного розвитку, стану мовленнєвої та рухової сфери, особливості основних властивостей нервової системи дітей старшого дошкільного віку із порушенням мовлення.

Результати досліджень підтверджують важливу роль нервових процесів у загальному розвитку дітей 5–6 років із затримкою мовленнєвого розвитку, при цьому більшість із них має значні труднощі з передачею пропорцій, деталей, а також із копіюванням графічних зображень. Дослідження мовленнєвого розвитку дітей 5–6 років виявило, що у 70 % обстежених дітей спостерігаються відхилення від норми.

У четвертому розділі **«Ефективність програми адаптивного фізичного виховання дітей 5–6 років з затримкою мовленнєвого розвитку та організаційно-методичні умови її впровадження»** дисертанткою, ґрунтуючись на результатах констатувального педагогічного експерименту, визначено організаційно-методичні умови впровадження адаптивного фізичного виховання дітей 5–6 років із затримкою мовленнєвого розвитку, що дало змогу розробити відповідну модель. Відповідно до визначених організаційно-методичних умов було розроблено структуру та зміст комплексної програми адаптивного фізичного виховання дітей 5–6 років із затримкою мовленнєвого розвитку, що позитивно вплинуло на їхній фізичний розвиток, а також на мовленнєву й когнітивну сфери, що підтверджується системою об'єктивних кількісних і якісних показників. Спостерігається покращення основних показників фізичної підготовленості дітей 5–6 років із затримкою мовленнєвого розвитку, що опосередковано впливає на розвиток їхніх рухових здібностей та пов'язаних із ними когнітивних функцій.

У п'ятому розділі **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** систематизовано результати наукових напрацювань інших авторів і дані

власних наукових досліджень, що стало основою формулювання ключових положень дослідження, визначення дискусійних питань та основних результатів дисертаційної роботи, їхньої наукової та практичної значущості.

Загальні **ВИСНОВКИ** в основному відповідають завданням дисертаційного дослідження. В цілому, зміст дисертації свідчить про достатній рівень підготовленості дисертантки, володіння методикою дослідження, творчий підхід до обраної проблеми, що й дозволило їй обґрунтувати наукову розробку теми та розв'язати основні дослідницькі завдання.

У дисертаційній роботі Гулюк Н. О. зібрано достатній цифровий матеріал, який представлено у таблицях і рисунках, що свідчить про вміння автора не тільки аналізувати отримані дані, але й використовувати його у практичній роботі.

Достовірність висновків, сформульованих в дисертації базується на достатній кількості матеріалу, адекватних та інформативних методах дослідження.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. Основні наукові положення дисертації опубліковані в наукових журналах та представлено в тезах на науково-практичних конференціях різного рівня. В опублікованих наукових роботах зі співавторами дисертантка брала безпосередню участь у формуванні напряму дослідження, аналізі науково-методичної літератури за темою дослідження, організації і проведенні експериментальних досліджень, аналізі та інтерпретації отриманих даних, формулюванні висновків. Наукові результати дисертації висвітлені в 11 наукових публікаціях: 8 статей у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України, 3 публікації апробаційного характеру.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. У цілому, зміст і оформлення дисертаційної роботи Гулюк Н. О. не викликають суттєвих зауважень. Серед незначних недоліків слід відмітити:

1. У роботі зустрічається певна варіативність у використанні терміну «заклади дошкільної освіти» та «дошкільні заклади». Це частково ускладнює аналіз результатів і потребує більш чіткої уніфікації понятійного апарату.

Разом із тим у порядку дискусії варто отримати відповіді на такі запитання:

1. В актуальності роботи дисертантка вказує на значну кількість наукових розробок, що стосуються проблем мовленнєвого розвитку та фізичного розвитку дітей 5–6 річного віку, в той же час доцільно було б акцентувати увагу на ступені розробленості, особливостях і спрямованості наукових напрацювань дослідників в обґрунтуванні підходів до організаційного та методичного забезпечення занять адаптивним фізичним вихованням.

2. Потребують додаткового обґрунтування визначенні автором організаційно-методичні засади адаптивного фізичного виховання дітей 5–6 років із затримкою мовленнєвого розвитку, чи врахованою була думка експертів з цих питань.

Втім, зазначені зауваження та дискусійні положення є свідченням складності та багатоаспектності обраної проблематики дослідження, вони не мають принципового характеру і не знижують достатньо високої якості та глибини дисертаційної роботи, її теоретичної та практичної значущості.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Гулюк Надії Олегівни «Організаційно-методичні засади адаптивного фізичного виховання дітей 5–6 років із затримкою мовленнєвого розвитку» є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну, практичну та теоретичну значущість, відповідає вимогам МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова

Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, зі змінами), а її автор, **Гулюк Надія Олегівна**, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Рецензент:

проректор з науково-

педагогічної роботи,

Національного університету фізичного

виховання і спорту України,

к. фіз. вих., професор

В'ячеслав СЕМЕНЕНКО